

Kıbrıs Adasında Bekir Paşa Vakfı

Beria Remzi ÖZORAN

Imparatorluk çağında fethedilen ülkelerde kültür müesseseleri kurmak, bayındır faaliyetleriyle bu ülkeleri imar etmek, hiçbir ayrıcalık gözetmeden halka hizmet götürecektir tesisler meydana getirmek, sonra da bunların bakımını sağlayacak vakıflar yapmak, Türklerde bir gelenektir. 300 yılı aşkın bir süre Osmanlı İmparatorluğunun bir parçası olan Kıbrıs'ta da tabiiyle bu gelenek sürdürülmüştür. Bu sayede meydana getirilen eserlere adanın her yanında adım başında rastlanmaktadır. Bunlar arasında Bekir Paşa (Ebu-Bekir Paşa) vakıf eserleri önemli bir yer tutar.

Halka Hizmet Aşkı

1746 yılında Kıbrıs'a Muhassıl olarak atanan Ebu-Bekir, ya da yaygın adıyla, Bekir Paşa, adada ilk ayak bastığı Larnaka'da su bulunmadığını, bu sahil kasabasında halkın suyu iki saatlik yoldan taşıdıklarını büyük bir üzüntü ile görür ve en kısa zamanda bu duruma bir çare bulmaya, Larnaka'lıları bu zahmetten kurtarmaya karar verir.(1)

Bekir Paşa, başkent Lefkoşa'ya vardığında da en az Larnaka'daki kadar üzücü bir durumla karşılaşır: Saray Önü'nde(2) cami avlusundaki okul âdetâ harabe halindedir, bu yüzden kullanılmamaktadır(3) Paşa, okulun derhal onarılmasına emir verir. Bina hemen hemen yeniden yapılır. Okul restore edilirken bir yandan da camii avlusuna helâlâr yaptırır, banklar koydurur ve avlunun çevresine 23 dükkân inşâ ettirir.(4)

Bu işler tamamlandıktan sonra Paşa, Larnaka halkını susuzluktan kurtarma çalışmalarına başlar. Bu, Lefkoşa'dakinden çok daha büyük ve

ondan kat kat zor bir iştir. Kasabadan dört mil uzaktaki Arpera köyünde birçok kuyular kazılması, yöredeki pınarlardan suların bir mecraya sokularak kasabaya iletilmesini gerektirmektedir.

Paşa bütün bunların bilinciyle projesini gerçekleştirecektir. Pınarların yanlarına un değirmenleri yaptırır. Suyun iletileceği yol boyunca dut ve diğer meyva fidanlıkları ve bağlar meydana getirir. Bu arada suyu şehre ulaştıracak olan üç büyük köprüyü destekleyecek kemerler inşâ edilir. Köprülerden biri 50, diğeri 13 ve üçüncüsü 31 kemer üzerine oturtulacaktır. Toplam 93 kemerin desteklediği köprülerin yapılması için harcanan 50,000 kuruştan fazla, yaklaşık 2,400 sterlin,(5) Lefkoşa'daki okulun onarımı ve dükkânların yapımı masrafları gibi, Bekir Paşa'nın kesinden çıkar.(6)

Bekir Paşa Su Kemerleri diye bilinen ve Larnaka'ya deniz yolu ile gelen ziyaretçinin gözüne ilk çarpan su kemerleri bir anıt niteliğindedir ve atalarımızın din, ırk ayırımı gözetmesizin halka hizmet aşkı ile çalıştıklarını yüzyıllardan beri belgelemektedir.

(1) Claude Delaval Cobham, Laws and Regulations affecting Waqf Property, Nicosia, 1899; (Sir George Hill, History of Cyprus, v. 4, Cambridge 1952, s. 76).

(2) Sarayönü, şimdiki Atatürk Meydanının adı idi.

(3) Cobham'dan naklen Hill, aynı eser, s. 76.

(4) Aynı eserler.

(5) Alexnadre Drummond, Travels, Londra 1754, s. 251-252; Sir Harry Luke, Cyprus Under the Turks, Londra, 1969. (Bu kaynaklara göre o tarihlerde sekiz kuruşumuz bir sterlin karşılığı imiş.—B.R.Ö.)

(6) Drummond, Luke, Hill, aynı eserler, aynı sayfalar.

Vakfiye Şartları:

Bekir Paşa, Hicri 12 Rebiulevvel 1161 (Milâdi 24 Şubat 1748) günü Lefkoşa'da bir Meclis toplar ve gerek Lefkoşa'daki dükkânları, gerek Lârnaka'daki Su Kemerlerini, un değirmenlerini, meyva bahçelerini, bağları kapsayan bir vakıf kurar. Defterdar İsmail Efendi ile 30'dan fazla diğer şahitlerin huzurunda kaleme alınan ve besmele ile başlayan vakfiye özetle şöyledir:(7)

– Lefkoşa'da inşâ edilmiş olan dükkânlardan alınacak kiralara şu hususlara harcanacaktır:

Okul Müdürüne günde 20 akçe(8)

Müdür yardımcılara günde 8 akçe

Vakıf Mütevellisine günde 6 akçe

Vakıf Kâtibine günde 7 akçe

Cami' avlusundaki helâ temizleyicilerine günde 2 akçe

Diğer temizlikçilere günde 1 akçe

İkinci müezzinlere günde 3 akçe

– Mütevelli bu ödemeleri yaptıktan sonra gerektiği zaman tamir masraflarını karşılamak üzere hergün 6 akçeyi bir yana ayıracaktır.

– Lârnaka'ya getirilen suyun "Taksim"den sevki için gündelikleri 12 akçeden iki su yolcu istihdam edilecektir. Suyun iki "lüle"si bahçelerin sulanmasına harcanacak, geri kalan sekiz "lüle" de Taksim'den şu yedi yere yöneltilecektir:

Dört lüle, Lârnaka'daki dört çeşmenin her birine bir lüle olarak,

Bir lüle, Cami ile Kale arasındaki bir yerde bulunan çeşmeye,

Bir lüle diğer bir yerdeki çeşmeye,

İki lüle kendisi (Bekir Paşa) tarafından Ska-la'da(9) yaptırılmış olan çeşmeye.

(Vakfiyede, suyun şahıslarca evlere veya bahçelere hangi şartlarla satın alınabileceği; su borularının, değirmenlerin, çeşmelerin onarımı gerektiği zaman bunu bağ, bahçe ve değirmenlerden alınan kiralardan ayrılacak para ile yapılacağı, Mütevellinin ve Kâtibin onarımı en ekonomik şekilde yapmaları gerektiği, Vakfın parasının israf edilmemesi vurgulanmaktadır).

Üstün Yetenekli, asaletli, iyilikçi Vali

Bıraktığı vakıf eserleriyle halka hizmet aşkının en güzel örneklerini veren Bekir Paşa'yı yabancılar da hayırla anmaktadırlar. Dört büyük ciltlik Kıbrıs Tarihini yazan Sir George Hill, bu konuda şöyle diyor: "Su Kemerleri, adada Türkler tarafından meydana getirilen bayındırlık eserlerinin belki en önemlisidir"(10) 1751-59 yıllarında İngiltere konsolosu olarak Kıbrıs'ta bulunan ve çok güç beğenir bir kimse diye tanınan Alexander Drummond bile Su Kemerleri ve Bekir Paşa

hakkında hayranlık ifade etmiştir. Drummond, gözlemlerini şu sözlerle dile getirmiştir: "Bekir Paşa'yı şanına lâyık bir şekilde anmak için bu yaşlı beyefendinin hamiyetine, halka hizmet aşkına bir misâl vermeliyim: 1747 yılında adanın Paşası iken Lârnaka halkına, Tuzlaya ve gemicilere su sağlamak için Arpera ırmağından ve yöredeki pınarlardan borularla su getirmek gibi asil bir projeyi gerçekleştirdi. Büyük bir insanın yapabileceği büyük bir iş! Ve bu büyük iş ona her halde 50,000 kuruşa, yani 6,200 sterline mal olmuştur".

Birinci Dünya Savaşından önce adada Yüksek Komiserlikte çalışan, savaş ertesinde de çeşitli görevlere atanan, bu arada Baf Komiseri (Kaymakam) da olan, adadan ayrıldıktan sonra da hemen her yıl ziyarete gelen ve Kıbrıs hakkında bir çok değerli eserler yazan Sir Harry Charles Luke ta Bekir Paşa Vakfı konusunda görüşlerini şu sözlerle ifade etmektedir: "Bekir Paşa'nın, Su kemerleri ve Dükkânlar Vakfiyesi, Koca Bekir Paşa diye de anılan bu şerefli Paşa'nın *umum* halka hizmet aşkının güzel bir örneğidir. Bu büyük Paşa hâlâ şükranla anılmaktadır".(12)

Adanın her köşesindeki vakıf eserleri gibi Bekir Paşa vakıf eserleri ve özellikle su kemerleri yalnız Türkler'in değil, dinî ve ırkı ne olursa olsun bütün halkın faydalanması içindedir.(13) Bekir Paşa aynı zamanda üstün yöneticilik yeteneğine sahip, iyilikçi, adaletli bir idareci idi. Bu gerçeği yabancı tarihçiler, hatta Kıbrıslı Rum meslektaşlar da belirtmektedirler.

(7) Cobham, aynı eser; Luke, aynı eser, s. 69-74.

(8) Akçe, 'para'nın üçte biri değerinde gümüş bir sikke idi. Bir kuruş kırk para olduğuna göre bir akçe kuruşun 1/120 değerinde idi.

(9) Skala denilen yerde St. Laurus adında bir kilise vardır. Adanın fethi üzerine Venediklilerin bu Katolik Kilisesi'ne Türkler el koymuş, 1589'da da Kıbrıs Rum Ortodoks'lara 3,000 asper (25 duka) gibi temsili bir bedel karşılığı satmışlardır. Kendisi Hacı olan Bekir Paşa, bu kilisenin bulunduğu yere bir çeşme yaptırmakla ve buna bir lüle su vakfetmekle atalarının büyüklüğüne lâyık bir davranışta bulunmuştur.

(10) Hill, History of Cyprus, c. 4, s. 76.

(11) Travels, s. 251-2, 281.

(12) Cyprus Under the Turks, s. 68-69.

(13) Halil Fikret Alasya, Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri, Ankara, 1964, s. 201; Cevdet Çağdaş, Kıbrıs'ta Türk Devri Eserleri, Lefkoşa 1965, s. 49; Vergil Bedevi, Kıbrıs Tarihi, Lefkoşa, 1965, s. 156; Hüseyin Metin, Kıbrıs Tarihine Toplu Bir Bakış, Lefkoşa 1959, s. 236; Öndal Cem, Anadolu Kokan Kıbrıs, Ankara 1966, s. 91; Ahmet gazioğlu, Yavru Vatan Kıbrıs, Lefkoşa 1960, s. 83; Dr. Emel Esin, Turkish Art in Cyprus, Ankara 1969, s. 29, 35, tablo XXX a ve XXX b; Hill, aynı eser, s. 76; Drummond, aynı eser, s. 251-2; Luke, aynı eser, s. 69 vd.; Kyprianos (nakleden Hill, aynı eser, s. 76); Claude Delaval Cobham, Laws and Regulation affecting Waqf Property, Lefkoşa 1899, 'The Vakfiyeh of Abu-Bekir Pasha'; Achille Emilianides, Histoire de Chypre, Paris, 1962, s. 81.

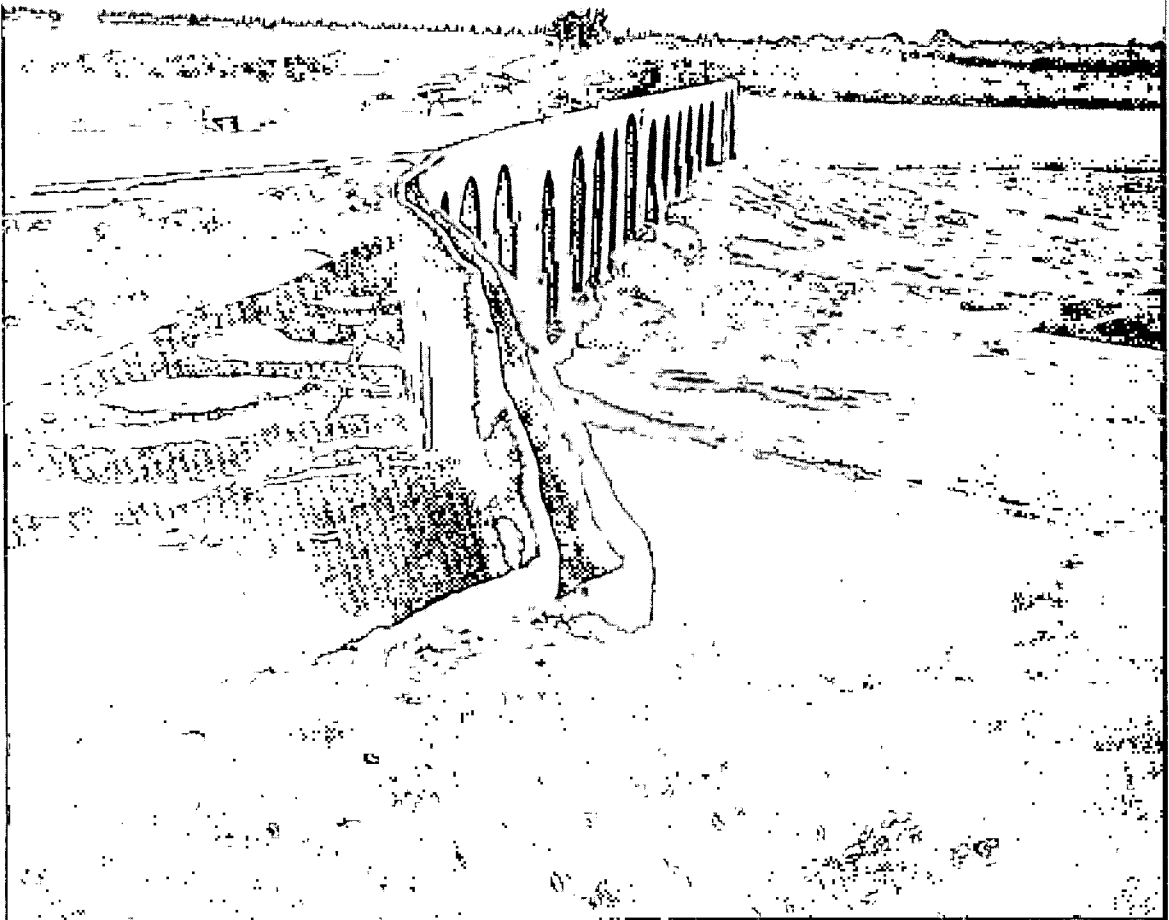
EBU-BEKİR PAŞA

1670 Alâiye (Alanya) doğumlu olan Ebu-Bekir, daha yaygın adıyla Bekir Paşa, III. Ahmet zamanında Gümrükçü, kapıcı başı, çavuş başı, darbhane emini olarak çalışmış; vezir rütbesile Cidde Valisi ve Mısır Valisi olarak hizmet görmüştür. I. Mahmut devrinde de Anadolu, Rumeli, Mora, Konya, Şam ve Bosna valilikleri yapmış, sonra Kıbrıs Muhassılı olmuştur. Eğriboz Muhafızlığına da atanan Ebu-Bekir Paşa, Kaptan-ı Derya gibi en yüksek mevkie ulaşmıştır.

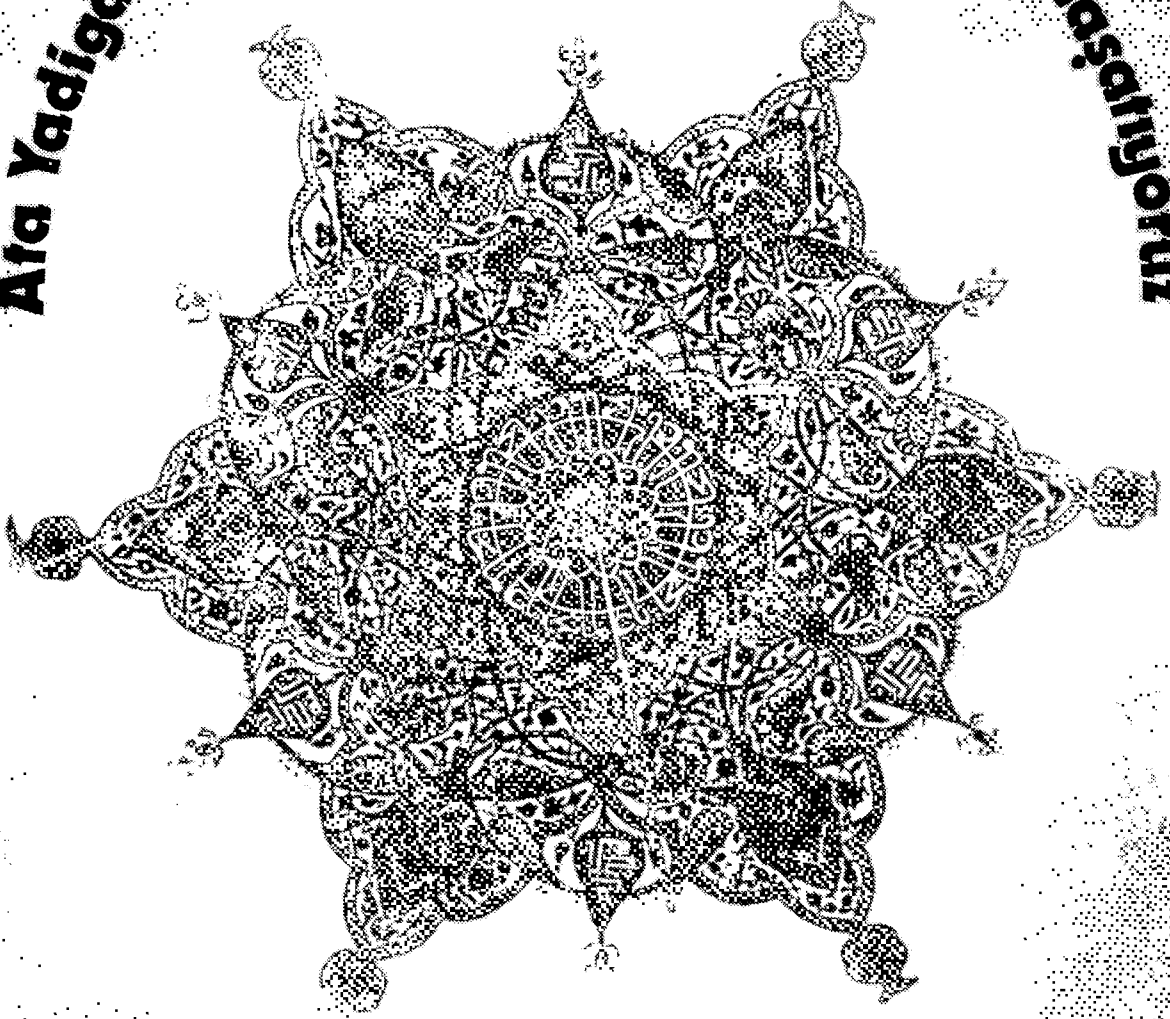
Ne yazık ki Bahir Köse Mustafa Paşa sadarete

gelince, bütün görevleri sırasında halka hizmeti ön plânda tutan ve her gittiği yerde din, dil ve ırkı ne olursa olsun halkın sevgisini kazanan ve Koca Bekir Paşa diye anılan bu hayırsever paşayı önce Gelibolu'ya, sonra da Alaiye'ye (Alanya) sürdürmüştür (1752). Üç yıl sonra eşi Safiye Sultan'ın İstanbul'daki sarayında oturmak üzere İstanbul'a çağırılmış ve burada ölmüştür (1759). İstanbul'da avlusuna gömüldüğü cami ve çeşmesini, Mora'da bir cami ve Cidde'de bir okul ve sebil yaptırmıştır. Koca Bekir Paşa her zaman hayırla anılacak atalarımızdan biridir.

1745 yılında
Ebubekir Paşa
tarafından
Kıbrıs—Tuzla'da
yaptırılan
su yolu.

Ata Yedigârî Eserleri Sizin Tasarruflarınızla Biz Yaşatıyoruz

**TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI**

Yaşatılan Geçmiş. Güvenli Gelecek.